

Вавилонската кула

и авангардната „теория“ и практика на изкуството, което преобразява света

Lidia Gluchowska, Ph.D., Institute of Visual Arts, University of Zielona Góra,
куратор на изложбата „Когато сетивата се превръщат в теоретици“. Hommage à Bunt

Към края на Първата световна война над вече нестабилните граници на европейските страни, започват да се разпространяват пацифистки настроения. Творците, боравейки с взривоопасната синергия между словото и образа – *conditio sine qua non* на авангардните публикации – популяризират своя оспорван *épater le bourgeois*, като по този начин нарушават сферата на националните, социалните и артистичните табути. Именно при такива обстоятелства в населения предимно с поляци и германци град Познан сдружението на художниците и литературните творци *Бунт* (1918–1922 г.) организира първата си изложба. Избраното с въображение двуезично име (което на полски означава „бунт“, а на немски – „пътър“, „ярък“, „крещящ“) отразява най-съществените политически и естетически аспекти на международната експресионистична програма.

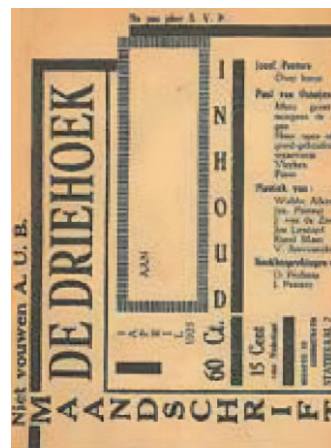
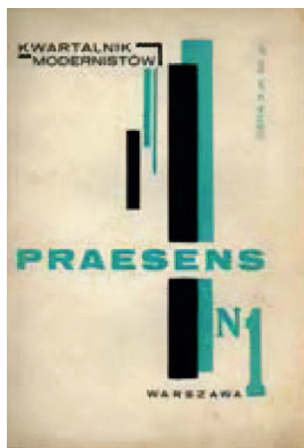

Плакатът, публикуван на езиците на двете враждуващи нации, включва линогравюрата-манифест „Вавилонската кула“, създадена от Станислав Кубицки, *Spiritus rector* „Бунт“. Тази графика се възприема широко като призив за артистична и социална революция и символ на радикалния авангард. Ала посланието ѝ е всъщност двусмислено и изразява сложното самосъзнание на творците, разкъсвани между идеята за възраждане на полската държава и интернационалистичната утопия за един нов свят без границите на бюрократията и службите. Неиндивидуализираните силуети на бягащите изпод срутващата се кула хора приличат на мултиплицирани фигури от „Крясък“ на Едвард Мунк. Репликата на мотива на лицето, разкъсано от вик, от прочутата

ксилография на Мунк, отразяващ екзистенциалната тревога и протеста срещу социалните конвенции, е възпроизведена и в програмната линогравюра на Кубицки *Бунт* от юни 1918 г., изобразяваща гребец, който плува срещу течението. Тя се появява върху корицата на специален брой, озаглавен *Polnische Kunst* [Полско изкуство], на берлинското периодично издание *Die Aktion*. Същият мотив, но изобразен в предната му част, е публикуван по-рано през април, преди откриването на първата изложба на Бунт в познанското списание „Здруй“ [Извор].

Трансграничният пренос на репродуктивни графики, както и на художествени теории и литературни произведения в международни периодически издания,

ефективно допринася за популяризирането на новите естетики и програми като инструменти за социално-политическа намеса. Отвъднационалната мрежа на авангарда, развита чрез частно печатани и самостоятелно разпространявани многоезични списания, функционира като неофициален съюз на неправителствени организации, издания от „втория кръг“ с алтернативна информация на националистическите публикации, често оспорващи официал-

ната и сепаратистка политика на „новите държави“ в периода между войните. Техният сходен графичен дизайн отразява универсалния корпоративен дизайн [corporate design] на транснационалната и трансконтиненталната общност на строителите на новия свят. С течение на времето субективните форми на експресионизма са изместени от геометричната абстракция и рационалната типография, като така поставят началото на съвременната визуална комуникация.

Международната мрежа на авангарда е била плод на съвместната дейност на списания като берлинските „Die Aktion“ и „Der Sturm“, пражките „Devětsil“, „Červen“ и „Red“, унгарското „MA“, холандското „Der Stijl“, югославските „Zenit“ и „Tank“ или румънското „Contimporanul“. Сред полската периодика особена роля изиграва например, „Zwrotnica“ [железопътна

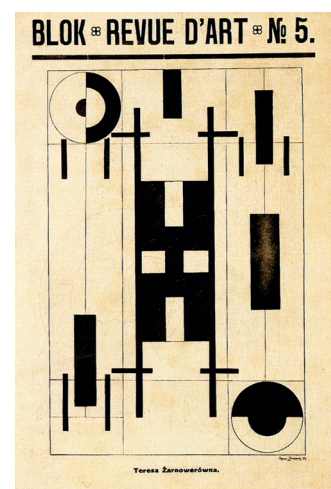
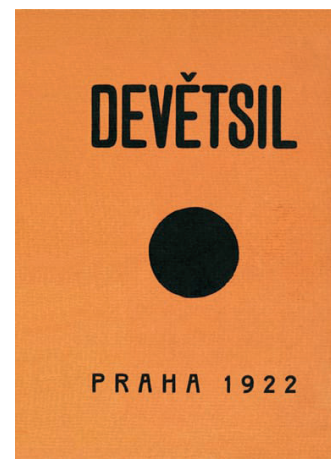
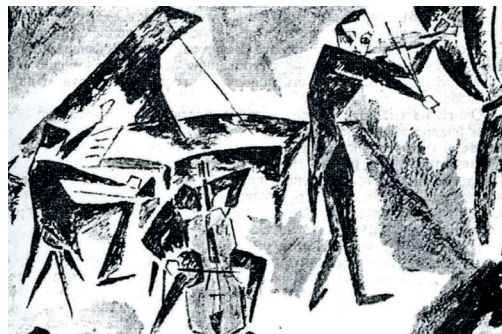
стрелка], „Blok: revue international d'avangarde“, „Praesens“, както и издаваното в Париж „L'Art Contemporain – Съвременно изкуство“, създадени от конструктивистки инженери на възображението, играят особена роля в изпълнението на мисията им за преобразяване на реалността. Българските списания – посестрими на познанския „Здруй“ са „Везни“ и „Пламък“.

Графиките, публикувани от авангардната мрежа, въпреки скромните си размери, представляват съгъстено, но изразително послание, което лесно се транспортира, изпраща, възпроизвежда и излага на все нови и нови места. Като средство за изразяване на

идентичността и универсалния код, те засилват красноречието на текстовете, разпространявани и върху листовки и плакати, които обикновено не са били превеждани. Въпреки това посланието им все още е широко разбираемо и непреходно.

Настоящата изложба е свързана с идеята за *portable media*. Нейната форма препраща към техниката на колажа, изпробвана от авангарда, и към такива модели от периода между войните като атласа *Mnemosyne* на Аби Варбург или *Dada-Enzyklopadie*, в които на ръба на сенсуалните знаци и творчески жестове от различни контексти се появяват смисли, които поотделно никой от тях не притежава. Това е визуален символ на демокрацията и координацията на равнопоставени гласове в дискурса за състоянието на света в епохата на постколониализма, глобализацията, разрастващите се военни конфликти, политическата радикализация и крайната демагогия, както и екологичната катастрофа. Но това не е единствената отправна точка за кураторската концепция. Настоящата изложба напомня и за училищния вестник на стената, където децата прикрепят снимки, статии и писма за важни за тях събития. В нея е важна идеята за съавторството и многогласието. Много повече обаче тя е трансформирана детективска дъска, използвана от криминологите за предизвикване на „мозъчна буря“ при реконструиране на процеса на престъплението. С напредването на разследването документите, поставени на нея, постепенно се променят и допълват в опит да бъде открита „истината“. Това е асоциативен и съвместно създаден от множеството участници в разследването процес. По подобен начин художниците, които подготвят творбите, не знаят какъв жест, знак или текст другите ще предадат и какви смисли за съвместен „изказ“/апел ще се появят по време на „прочита“ на всяка от тях по хоризонтала, вертикала, по различни диагонални оси и в случайни комбинации. По този начин всяко изображение се превръща в цитат в безбройна компилация от индивидуални „текстове“, които заедно се превръщат в програмен манифест за свободата на изразяване.

Таблата, върху които е представена изложбата, умишлено не са остъклени. Оставянето на рамката отворена е „топъл жест“, необичаен в изложбената практика, един поклон към Посетителите. Това е хаптична, сетивно осезаема изненадваща покана за съвместно създаване на съдържанието на художествения манифест, за отвореност към реакцията и мнението на близкия и за далечния „друг“ (позовавайки се на концепцията за хоризонтално (историческо) изкуство/ „айерархически“ дискурс, разработена от познанския авангардист Пьотр Пьотровски).

Може би внимателните и смели „независими наблюдатели“ ще пожелаят да включат свои коментари? Идеята е, че това, което ще се появи на различните етапи на този колективен процес, е също толкова непредсказуемо, колкото и дебатите в едно отворено общество. Може би фотографването на различните му фази ще разкрие различни версии на „тео-

риятата“ за съвременното ангажирано изкуство? Може би документирането им ще се превърне в двусмислен палимпсест, който предполага различни, равностойни версии на прочита на едно все още фрагментирано „цяло“? Отворената рамка е покана за участие, за определяне на собствена позиция. Да бъдем не само зрители, но винаги актьори...